

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้จะทำการศึกษาสภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบริเวณชายฝั่งทะเลส่วนเหนือของอ่าวไทยตอนใน ทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดังกล่าว และจึงเสนอแนะแนวทางในการลดปัญหา และการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาดังรูปที่ 3.1 โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนและวิธีการศึกษา ดังนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูล

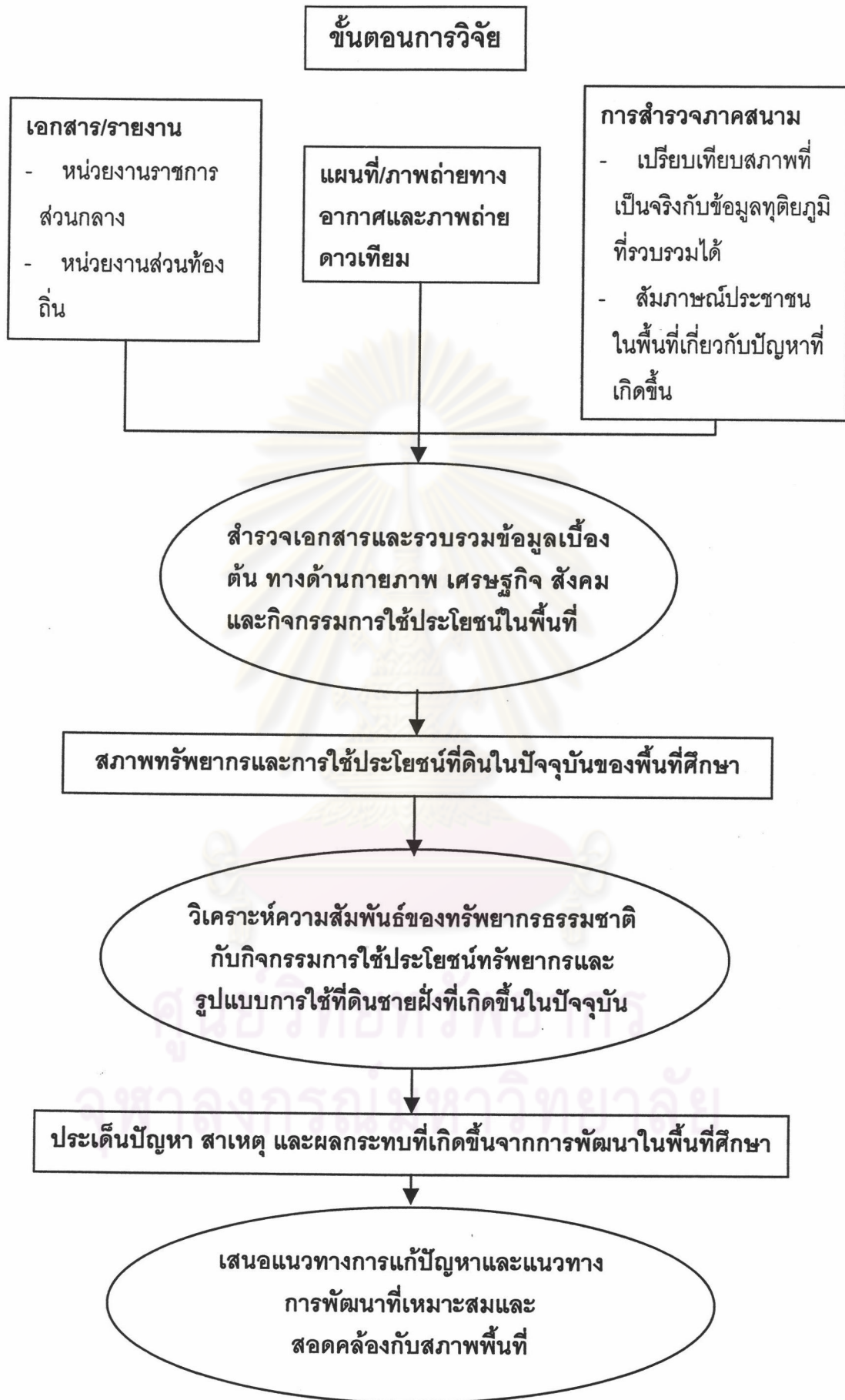
ทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรต่าง ๆ ในพื้นที่ และกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่จริงโดยใช้แผนที่ การสังเกต การสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม ทั้งที่เป็นแนวคิด สถิติ ตัวเลข และแผนที่ จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่

1) หน่วยงานราชการส่วนกลาง

- กรมประมง และกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น ข้อมูลสถิติประมง ข้อมูลสถิติและสภาพป่าชายเลน เป็นต้น
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และกรมควบคุมมลพิษ เช่น ข้อมูลคุณภาพสิ่งแวดล้อม ข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น
- กรมแผนที่ทหาร ได้แก่ แผนที่ทางภูมิศาสตร์
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้แก่ ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม
- กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ได้แก่ ข้อมูลผังเมืองจังหวัด
- หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

รูปที่ 3.1 แผนผังวิธีวิจัย

- 2) หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ของจังหวัดฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ
สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเขตบางขุนเทียน
 - สำนักงานประมงจังหวัดและอำเภอ
 - สำนักงานป่าไม้จังหวัดและอำเภอ
 - ผังเมืองจังหวัด
 - หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 3) หน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรสะพานปลา นิคมเกษตร
นาเกลือ เป็นต้น

3.2 การศึกษาสภาพทรัพยากรและการใช้ประโยชน์

ทำการศึกษาสภาพทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ที่ดินจากภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT-5 TM (Thematic Mapper) ซึ่งได้รับ ความ อ นุ เคาร ะ ห์ จาก กอง ส ำ ร ว จ ทรัพยากรธรรมชาติด้วยดาวเทียม สำนักงานคณะกรรมการสภาพวิจัยแห่งชาติ แนวที่ 129 แถวที่ 51 ซึ่งถ่ายเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2542 เวลา 15.10 น. โดยได้รับข้อมูลมาในรูปของแผ่นซีดี ร่วมกับแผนที่การใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งทะเลของฝ่ายมลพิษทางทะเล กองจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษ ซึ่งเป็นแผนที่การใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินชายฝั่งทะเล ในช่วง 10 ก.ม. ของแนวชายฝั่งทะเลทั่วทั้งประเทศ ที่วิเคราะห์ได้มาจากภาพถ่ายดาวเทียมเดียวกัน ซึ่งการวิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียมด้วยคอมพิวเตอร์มีขั้นตอนโดยสรุป ดังนี้

1. การเตรียมข้อมูลเบื้องต้น (Pre-processing) เป็นกระบวนการสร้างภาพกลับคืน (image restoration) หรือปรับปรุงข้อมูลที่มีข้อบกพร่องในคุณสมบัติต่างๆ ให้มีความถูกต้องตรงตามความเป็นจริงและให้มีความละเอียดชัดเจนตามเป้าหมายเพื่อเตรียมวิเคราะห์ต่อไป ซึ่งประกอบด้วย

- 1) การแก้ไขค่าผิดพลาดเชิงเรขาคณิต (Geometric correction) เพื่อให้ข้อมูลอยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องและสอดคล้องกับตำแหน่งบนผิวโลกตามระบบ UTM ของแผนที่
- 2) การเน้นคุณภาพข้อมูล (Image enhancement) เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่ตามที่ต้องการศึกษา ทำให้การวิเคราะห์ถูกต้องยิ่งขึ้น

2. การประมวลผลข้อมูล (Processing) เป็นขั้นตอนการจำแนกประเภทข้อมูล (Classification) จากภาพถ่ายดาวเทียมโดยทั่วไปแยกได้ 2 ลักษณะคือ

- 1) Unsupervised Classification การจำแนกประเภทข้อมูลโดยอาศัย

ค่าสถิติของการสะท้อนแสงช่วงคลื่นแสงวัตถุต่างๆ โดยไม่ใช้ข้อมูลภาคพื้นดินมาช่วยในการจำแนก เรียกว่า Clustering สามารถกำหนดกลุ่มประเภทข้อมูล การจำแนกวิธีนี้มักใช้กับพื้นที่ที่ไม่คุ้นเคยและเป็นขั้นตอนแรกในการจำแนกประเภทข้อมูล ก่อนที่จะดำเนินงานจำแนกแบบที่สองต่อไป

- 2) Supervised Classification การจำแนกประเภทข้อมูลโดยอาศัยพื้นที่ตัวอย่าง (training area) ของข้อมูลภาคพื้นดินเป็นตัวแทนของลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพจากดาวเทียมเพื่อคำนวณค่าสถิติ เช่น ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่า covariance matrix ของแต่ละประเภทข้อมูล ค่าสถิติดังกล่าวเป็นตัวแทนสำหรับการจำแนกประเภทข้อมูลของพื้นที่ทั้งหมด

3. การปรุงแต่งข้อมูล (Post-processing) การตกแต่งผลการจำแนกประเภทข้อมูล ให้มีความถูกต้องยิ่งขึ้น โดยวิธีการกรองข้อมูล เพื่อให้มีความต่อเนื่องของประเภทข้อมูลตามความเป็นจริง

นอกจากนี้การวิเคราะห์ข้อมูลจากดาวเทียมสำรวจทรัพยากร สามารถผสมภาพเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่จะวิจัยด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจำแนกสีที่มีความแตกต่างจากสิ่งแวดล้อมได้ชัดเจน ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 คุณสมบัติของภาพสีผสมของ LANDSAT 5-TM

การผสมแบนด์ (น้ำเงิน เขียว แดง)	คุณสมบัติ
1-2-3	ให้สีธรรมชาติ คือ พืชเป็นสีเขียว ใช้ศึกษาความชุ่มชื้นของตะกอน น้ำตื้น และพื้นที่ชายฝั่ง
3-4-5	พืชเป็นสีเขียว ให้รายละเอียดความแตกต่างของความชื้นของดิน มีประโยชน์ในการวิเคราะห์ดินและพืช
3-5-4	พืชสีแดงและส้มแสดงขอบเขตพื้นดินและน้ำ แยกป่าชายเลน (สีแดง) ออกจากป่าบก (สีส้ม) และให้ลักษณะคลองระบายน้ำ
2-5-4	พืชสีส้ม แยกพื้นที่ป่าชายเลน (สีแดง) ชัดเจน
4-5-7	พืชสีฟ้าให้รายละเอียดความชื้นที่แตกต่างกันตามลักษณะพื้นที่

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2534

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์สภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อบ่งชี้บทบาทของพื้นที่ชายฝั่งทะเลส่วนเหนือของอ่าวไทยตอนใน

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทรัพยากรธรรมชาติกับกิจกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และรูปแบบการใช้ที่ดินชายฝั่งทะเลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อบ่งชี้ปัญหา ความขัดแย้ง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ชายฝั่งทะเลส่วนเหนือของอ่าวไทยตอนใน

3. นำผลการวิเคราะห์จากข้อ 1 และ 2 มาศึกษา เพื่อสรุปประเด็นปัญหา สาเหตุ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งหาแนวทางในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลส่วนเหนือของอ่าวไทยตอนใน

3.4 การเสนอแนวทางการจัดการ

เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งหาแนวทางป้องกัน และเสนอแนวทางการพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่ต่อไป

3.5 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.5.1 สภาพทั่วไปของชายฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนใน

3.5.1.1 สภาพภูมิประเทศ

ชายฝั่งทะเลของอ่าวไทยตอนในมีลักษณะพื้นที่เป็นสี่เหลี่ยมด้านเท่า หรือสี่เหลี่ยมรูปตัว ก มีความยาวตามแนวชายฝั่งด้านละประมาณ 100 กิโลเมตร ชายฝั่งด้านตะวันตกอยู่ในเขตจังหวัดเพชรบุรี และสมุทรสงคราม ด้านเหนืออยู่ในเขตจังหวัดสมุทรสาคร กรุงเทพฯ สมุทรปราการ และฉะเชิงเทรา ส่วนชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชลบุรี มีแม่น้ำใหญ่ 4 สาย คือ แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำบางปะกง ไหลผ่านบริเวณลุ่มน้ำทางภาคเหนือและพื้นที่เกษตรกรรมในภาคกลาง ไหลพัดพาเอาตะกอนลงสู่อ่าวไทยตอนบน เกิดสันดอนปากแม่น้ำเป็นบริเวณกว้าง ทำให้บริเวณชายฝั่งด้านเหนือของอ่าวไทยมีลักษณะชายหาดเป็นหาดเลนที่มีความชันต่ำ ส่วนชายฝั่งทะเลฝั่งตะวันตกและตะวันออกมีลักษณะชายหาดเป็นหาดทรายหลายแห่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ ชะอำ หัวหิน และพัทยา พื้นที่ด้านตะวันออกมีเนินเขาและเกาะเล็ก ๆ ใกล้เคียงชายฝั่งหลายแห่งจึงเป็นที่กำบังคลื่นลมตามธรรมชาติได้อย่างดี มีการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกที่แหลมฉบัง สัตหีบ และมีการพัฒนาพื้นที่ใกล้ท่าเทียบเรือเหล่านี้เป็นเขตอุตสาหกรรม พื้นที่ทะเลระหว่างหัวหิน และสัตหีบมีความลึกเฉลี่ย

ประมาณ 24 เมตร เหนือแนวนี้ขึ้นไปในอ่าวไทยตอนบนมีความลึกเฉลี่ยประมาณ 15 เมตร โดยเมื่อเทียบกับพื้นที่อ่าวไทยทั้งหมด ซึ่งความลึกเฉลี่ยประมาณ 45 เมตร

3.5.1.2 สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของพื้นที่อ่าวไทยตอนบนอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะทำให้มีฝนตกหนัก เพราะจะพัดพาเอาความชื้นในทะเลอันดามันและอ่าวไทยเข้ามา จะเริ่มประมาณเดือนพฤษภาคม และสิ้นสุดประมาณกลางเดือนตุลาคม ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะพัดพาเอาความกดอากาศต่ำจากประเทศจีนเข้ามาซึ่งจะทำให้สภาพอากาศแห้งและเย็น แต่อากาศไม่หนาวเย็นมากนักเนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับทะเล โดยเริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคมและสิ้นสุดกลางเดือนกุมภาพันธ์ ช่วงต่อระหว่างมรสุมทั้งสองจะเป็นช่วงที่สภาพอากาศมีลมมรสุมพัดผ่านเป็นประจำแล้วยังมีลมพายุจร เมื่อพัดผ่านแล้วจะทำให้มีฝนตกหนักในพื้นที่ สำหรับในเดือนกันยายนและตุลาคมนอกจากจะมีฝนตกมากเพราะอิทธิพลลมมรสุมแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากพายุดีเปรสชันซึ่งพัดมาจากทะเลจีนใต้ จึงทำให้มีฝนตกต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน สำหรับในฤดูร้อนจะอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน

3.5.1.3 สภาพอุทกศาสตร์

1) น้ำขึ้นน้ำลง

ลักษณะน้ำขึ้นน้ำลงในอ่าวไทยตอนบนมีลักษณะเป็นแบบผสม (Mixed Type) กล่าวคือ มีน้ำขึ้นน้ำลงวันละ 2 ครั้ง ในช่วงน้ำตาย (Neap tide) และวันละ 1 ครั้งในช่วงน้ำเกิด (Spring Tide) และมีค่าแตกต่างกันระหว่างระดับน้ำสูงสุดและระดับน้ำต่ำสุดในแต่ละวันประมาณ 1.5 เมตร หรือต่ำกว่านั้นในช่วงน้ำตาย และมากกว่า 3 เมตรในช่วงน้ำเกิด

2) กระแสน้ำ

ทิศทางของกระแสน้ำในอ่าวไทยตอนบนมีทิศทางหลักในแนวเหนือ-ใต้ โดยกระแสน้ำเมื่อพัดขึ้นน้ำขึ้น-ลงสูงสุด มีความเร็ว อยู่ในช่วง 0.3-0.5 ม./วินาทีจากการสำรวจของโครงการบำบัดน้ำเสียรวมสมุทรปราการ พบว่าความลึกของท้องทะเลบริเวณ ปลายท่อทิ้งน้ำซึ่งห่างจากชายฝั่งประมาณ 3 กิโลเมตร ในเขตท้องที่ตำบลคลองด่าน ช่วงน้ำขึ้นสูงสุดประมาณ 5.5-6.0 ม. กระแสน้ำบริเวณนี้มีความเร็วเฉลี่ยประมาณ 0.03-0.07 ม./วินาที ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์และประมาณ 0.19 ม./วินาที ในช่วงปลายเดือนเมษายน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีทิศทางเข้า-ออกจากฝั่ง ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษากระแสน้ำในบริเวณข้างเคียง

3) คลื่นลม

จากการศึกษาของโครงการบำบัดน้ำเสียสมุทรปราการ พบว่าในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้คลื่นจะมีความสูงมากที่สุดอยู่ในช่วง 2.0-2.5 ม. และในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือคลื่นจะมีความสูงมากที่สุดอยู่ในช่วง 1.5-2.0 เมตร

3.5.2 สภาพทั่วไปของชายฝั่งทะเลส่วนเหนือของอ่าวไทยตอนใน

บริเวณชายฝั่งทะเลส่วนเหนือของอ่าวไทยตอนใน ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม มีสภาพเป็นพื้นที่ราบต่ำติดชายฝั่งทะเล ระดับความสูงประมาณ 6 เมตร – 1 เมตร จากพื้นที่ทางตอนในออกมาสู่ชายฝั่งทะเล ลักษณะความลาดเทของพื้นที่จะลาดเทจากพื้นดินทางตอนในออกสู่ชายฝั่ง และลาดเทจากทางตะวันตกไปทางตะวันออก ดังนั้น พื้นที่ทางด้านจังหวัดสมุทรสงครามจะสูงกว่าทางด้านจังหวัดสมุทรสาครและสมุทรปราการเล็กน้อย ความลาดเอียงของพื้นที่โดยทั่วไปมีประมาณ 1-2 เปอร์เซ็นต์ ทำให้การระบายน้ำเข้าเมื่อเกิดน้ำท่วม บริเวณนี้มีแม่น้ำสำคัญไหลในแนวเหนือ-ใต้ตัดผ่านพื้นที่แต่ละจังหวัดลงสู่อ่าวไทย คือ แม่น้ำบางปะกงในจังหวัดฉะเชิงเทรา แม่น้ำเจ้าพระยาในจังหวัดสมุทรปราการ แม่น้ำท่าจีนจังหวัดสมุทรสาคร และแม่น้ำแม่กลองจังหวัดสมุทรสงคราม และเนื่องจากพื้นที่เป็นที่ต่ำจึงมีลำคลองใหญ่น้อย ทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และขุดขึ้นแยกขอยเป็นโครงข่ายสาขาของลำแม่น้ำอยู่ตลอดทั่วทั้งพื้นที่

สำหรับสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา สามารถแสดงรายละเอียดในแต่ละจังหวัดได้ ดังนี้

3.5.3 สภาพทั่วไปของอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

3.5.3.1 สภาพทางกายภาพ

พื้นที่อำเภอบางปะกงอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอ่าวไทย หรือทางตอนใต้ของจังหวัดฉะเชิงเทรา มีพื้นที่ทั้งหมด 272.06 ตารางกิโลเมตร อำเภอบางปะกงแบ่งเขตการปกครองเป็น 12 ตำบล มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล ซึ่งเกิดจากการทับถมของดินตะกอนแม่น้ำบางปะกงและจากทะเล มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1-2 เมตร มีความลาดชันน้อยกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ โดยแม่น้ำบางปะกงไหลผ่านทางตอนกลางของพื้นที่ตามแนวตะวันออกเฉียงเหนือ-ตะวันตกเฉียงใต้ และไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลบางปะกงและตำบลท่าข้าม ส่วนของที่ราบลุ่มจะเป็นบริเวณกว้างเกิดจากการทับถมของตะกอนลำน้ำ บริเวณนี้มีการระบายน้ำเร็วและมีน้ำท่วมขังอยู่เป็นประจำ พื้นที่ทางด้านตะวันตกบางส่วนเป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำเจ้าพระยาและบางปะกงร่วมกัน สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ปากแม่น้ำมีลำคลอง

น้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปมากกว่า 40 คลอง ส่วนบริเวณริมแม่น้ำและริมคลองที่น้ำทะเลสามารถขึ้นถึงจะมีลักษณะเป็นป่าชายเลน มีต้นจาก แสม โกงกางขึ้นอยู่ทั่วไป ส่วนของที่ราบติดชายฝั่งทะเลมีลักษณะเป็นที่ราบปากแม่น้ำซึ่งมีระดับต่ำมาก เป็นหาดโคลนโดยมีแนวป่าชายเลนขึ้นตลอดแนวชายฝั่งเช่นกัน

3.5.3.2 สภาพทางสังคม

ในพื้นที่อำเภอบางปะกงมีจำนวนประชากร ในปี พ.ศ. 2544 ทั้งสิ้น 78,977 คน ลักษณะการอยู่อาศัยของประชากรเดิมในพื้นที่ เป็นการตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่การเกษตรกระจายตามแนวแม่น้ำ ลำคลอง เนื่องจากใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม และการจับสัตว์น้ำ เมื่อมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ เกิดขึ้น เริ่มเป็นการตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนและซอยที่มีการเข้าถึงสะดวก เนื่องจากประชากรที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และเกิดร้านค้าและบริการอื่นขึ้นตามมา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีเพียงเล็กน้อยที่นับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม

3.5.3.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

ในที่นี้พิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดของจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าจังหวัดนี้มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอยู่อันดับ 3 ของภาคตะวันออก รองจากจังหวัดชลบุรี และระยอง ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในปี 2537 มีมูลค่า ณ ราคาคงที่สูงถึง 35,508.17 ล้านบาท หรือร้อยละ 12.96 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค

เมื่อพิจารณาโครงสร้างการผลิตของจังหวัดฉะเชิงเทราในช่วงปี 2532-2537 พบว่าภาคการผลิตด้านอุตสาหกรรมมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีมูลค่าต่ำสุด สาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทราได้แก่สาขาอุตสาหกรรมโดยมีมูลค่า 18,469.316 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 52.01 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด สาขารองลงมาได้แก่ สาขาเกษตรกรรม มีมูลค่า 4,774.516 ล้านบาท สาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 2,830.456 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 13.45 และ 7.97 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด ตามลำดับ

3.5.3.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่อำเภอบางปะกงมีแหล่งทรัพยากรน้ำ ดังนี้

1.1) แหล่งน้ำจากผิวดินหรือน้ำท่า มีแหล่งน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำบางปะกง เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจสายหนึ่งในจำนวนสายหลักทั้ง 4 สายในเขตพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย นอกจากแม่น้ำบางปะกงจะเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญในการทำการเกษตรในพื้นที่

แม่น้ำบางปะกงตอนบนแล้ว แม่น้ำบางปะกงยังเป็นหัวใจสำคัญของการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การทำอุตสาหกรรม การประมง และการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดในบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง แหล่งน้ำผิวดินประเภทอื่นในพื้นที่ ได้แก่ ลำคลองต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

1.2) แหล่งน้ำธรรมชาติใต้ดิน จากสภาพทางธรณีวิทยาของจังหวัด ฉะเชิงเทราเนื่องจากเป็นบริเวณที่รองรับด้วยหินแข็งที่ไม่สามารถอุ้มน้ำไว้ใต้ดิน ทำให้น้ำใต้ดินมีปริมาณน้อยมาก และมีคุณภาพไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการอุปโภค-บริโภค หรือการเกษตรกรรม เนื่องจากน้ำมีความเค็มหรือกร่อยโดยเฉพาะในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง เพราะเป็นพื้นที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลโดยตรง

2) ทรัพยากรดิน

ที่ดินชายทะเลจังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในเขตอิทธิพลของน้ำทะเลมาเป็นเวลานาน เนื้อดินส่วนใหญ่จึงเกิดการทับถมของตะกอนแม่น้ำ และการขึ้นลงของน้ำทะเล ลักษณะดินจึงเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง การระบายน้ำเลว และเป็นดินเค็ม ได้รับอิทธิพลของน้ำท่วมถึง ดังนั้นแม้จะไม่สามารถใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรในพื้นที่ได้โดยตรงเต็มที่นัก แต่ความเหมาะสมของพื้นที่จากปัจจัยอื่น ทำให้ทรัพยากรดินในพื้นที่มีค่าต่อการใช้ประโยชน์ในหลายด้าน ซึ่งก่อให้เกิดมูลค่าในราคาที่ดินค่อนข้างสูง และเป็นที่ต้องการของประชาชน

3) ทรัพยากรป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นทรัพยากรชายฝั่งทะเลที่มักขึ้นหนาแน่นอยู่บริเวณปากแม่น้ำ เนื่องจากความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ซึ่งเป็นเขตที่มีน้ำกร่อย มีการขึ้นลงของน้ำ มีธาตุและสารอาหารต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์จากการนอนตัวของตะกอนปากแม่น้ำที่พัดพาเอาสารอาหารต่าง ๆ มาจากลำน้ำด้านบน บริเวณปากแม่น้ำบางปะกงเป็นบริเวณที่มีพื้นที่ป่าชายเลนอยู่มากที่สุดในจังหวัดฉะเชิงเทรา แต่เป็นกลุ่มป่าชายเลนที่มีขนาดเล็กที่สุดในภาคตะวันออก มีการลดลงของพื้นที่ป่าเช่นเดียวกับพื้นที่ป่าในจังหวัดอื่น ๆ สภาพป่าชายเลนที่เหลือในปัจจุบันอยู่ในบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง และบริเวณชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านที่ติดกับปากแม่น้ำเท่านั้น ป่าที่เหลืออยู่มีสภาพค่อนข้างเสื่อมโทรมมาก

3.5.4 สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ

3.5.4.1 สภาพทางกายภาพ

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย อยู่ปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา มีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขา ประกอบด้วยลำคลองมากมาย ที่มีความสำคัญทางด้านชลประทาน เพื่อการเกษตร และใช้เส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำ ความสูงของพื้นที่อยู่ระหว่าง 0.5 - 1.3 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ตอน คือ 1) บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่ง เป็นที่ราบลุ่มทั้งหมด เหมาะแก่การทำนา ทำสวน

2) บริเวณตอนใต้ใกล้ชายทะเล น้ำทะเลท่วมถึง พื้นดินจะเค็มจัดในฤดูแล้ง โดยมากจะเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำปาล์ม และปาล์มน้ำมัน 3) บริเวณตอนเหนือ และทางตะวันออกของจังหวัด เป็นที่ราบกว้างใหญ่ เหมาะแก่การเพาะปลูก มีประตุน้ำ ชลประทานหลายแห่ง

จังหวัดสมุทรปราการมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ เขตราชบุรีบูรณะ และ เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

ทิศใต้ ติดต่อกับ อ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอบางปะกง จ. ฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ และ อ. เมือง จ.สมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรปราการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางบ่อ อำเภอบางพลี อำเภอพระประแดง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และกิ่งอำเภอบางเสาธง โดยมีอำเภอที่ติดชายฝั่งทะเลคือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางบ่อ และอำเภอบางพลี

3.5.4.2 สภาพทางสังคม

จังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของภาค รองจาก กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา ที่ให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครทั้งในด้านการผลิต คือ อุตสาหกรรม และการกระจายตัวของประชากร ทำให้สมุทรปราการมีประชากรย้ายถิ่นจากที่อื่นเข้ามาในจังหวัดเป็นจำนวนมาก ซึ่งประชากรที่เคลื่อนย้ายเข้ามาในจังหวัดนี้ มีทั้งที่ย้ายและไม่ย้ายทะเบียนราษฎรเข้ามาด้วย ทำให้ประชากรที่มีอยู่จริงสูงกว่าจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎร ประชากร ณ เดือนกันยายน 2544 รวมทั้งสิ้น 1,009,096 คน ชาย 491,301 คน หญิง 517,795 คน

3.5.4.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ปี 2542 จำนวน 186,506 ล้านบาท เฉลี่ย 183,568 บาท/คน สูงสุดเป็นอันดับที่ 7 ของประเทศ (ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฯ) โดยรายได้ส่วนใหญ่ ขึ้นอยู่กับสาขาอุตสาหกรรม มากที่สุดถึงร้อยละ 61 คิดเป็นมูลค่า 113,396 ล้านบาท รองลงมาเป็นสาขาการเกษตรร้อยละ 10 คิดเป็นมูลค่า 18,194 ล้านบาท และสาขาการค้าส่งและค้าปลีกร้อยละ 7 คิดเป็นมูลค่า 13,925 ล้านบาท

จังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมจะตั้งกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ โดยเฉพาะอำเภอเมือง และอำเภอพระประแดง จะมีโรงงานตั้งอยู่

หนาแน่นกว่าอำเภออื่น ๆ และในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมาได้มีการขยายตัวออกไปตั้งโรงงานที่อำเภอ บางพลี โดยมีนิคมอุตสาหกรรม 2 แห่ง คือ นิคมอุตสาหกรรมบางปู และนิคมอุตสาหกรรมบางพลี

ในภาคเกษตรกรรมโดยรวมของจังหวัดสมุทรปราการนั้น มีผลผลิตลดลงทุกปี เพราะผลจากน้ำเค็มรุกล้ำ และน้ำเสียจากโรงงาน สินค้าเกษตรจึงมีราคาสูงขึ้น ซึ่งพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและมูลค่ารวมของพืชเศรษฐกิจ ปี 2544 แสดงดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ. 2544

ชนิดพืช	พื้นที่เพาะปลูก (ตร.กม.)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ตร.กม.)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ราคาเฉลี่ย (บาท/ตัน)	มูลค่ารวม (ล้านบาท)	ระยะเวลา ออกสู่ตลาด
ข้าวนาปี	46.86	46.86	25,432	4,200	106.81	สค.-ตค.
ข้าวนาปรัง	45.36	45.36	24,393	3,800	92.69	กพ.-เม.ย
มะม่วง	26.38	21.75	25,026	25,000	625.65	มค.-เม.ย
มะพร้าว	23.72	21.19	39,132	5,000	195.66	มค.-ธค.
กล้วยน้ำว้า	5.35	4.80	8,827	5,000	44.14	มค.-ธค.

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับการทำประมง โดยสภาพพื้นที่เหมาะต่อการทำประมงทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม เพราะที่ตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา ติดชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย มีลำคลองสำคัญหลายสาย จึงเป็นสาขาการเกษตรที่ทำรายได้แก่จังหวัดมากกว่าภาคเกษตรอื่น ๆ การประมงน้ำจืดที่สำคัญ และมีการเลี้ยงมากที่สุดของประเทศ ซึ่ง อ.บางบ่อ มีผลผลิตมากที่สุดคือ ปลาสลิด นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงปลาเบญจพรรณ ได้แก่ ปลานิล ปลาตะเพียน และปลาดุก ส่วนพื้นที่แนวชายฝั่งทะเล ซึ่งยาวประมาณ 47 กิโลเมตร ในเขตพื้นที่ อ. เมืองฯ พระสมุทรเจดีย์ และบางบ่อ มีความอุดมของแร่ธาตุจำนวนมาก จึงเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำนานาพันธุ์ เช่น กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย หอยแครง หอยแมลงภู่ ปลากระพงขาว และปูทะเล เป็นต้น

สำหรับการผลิตสัตว์มีจำนวนน้อยมาก และลดลงเกือบทุกชนิด เนื่องจากพื้นที่ไม่เหมาะต่อการทำฟาร์ม และที่ดินมีราคาแพง รวมทั้ง ต้นทุนอาหารสัตว์สูงขึ้นมา เกษตรกรประสบกับปัญหาขาดทุน จึงต้องเลิกกิจการไป การเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าที่สำคัญ คือ สุกร ไก่ เป็ด และห่าน

3.5.4.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ทรัพยากรดิน

ลักษณะดินและพื้นที่ที่พบ จำแนกได้เป็นสี่ส่วน ดังนี้

1.1) ชุดดินท่าจีน จะพบในเขตพื้นที่ราบเรียบน้ำจะท่วมถึงในช่วงน้ำทะเลขึ้นสูง เป็นดินลิก เนื้อดินเป็นดินเหนียว หรือดินร่วน การระบายน้ำเร็วมาก อุ้มน้ำได้ดี ดินมีความสมบูรณ์สูง ปฏิกริยาของดินเป็นกรดอ่อน ถึงด่างอ่อน ไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืช แต่ถ้าสามารถป้องกันน้ำทะเลไม่ให้ท่วมถึง และปรับปรุงที่ดินให้ดีขึ้น จะสามารถปลูกข้าว และมะพร้าวได้ โดยทั่วไปพบดินประเภทนี้ บริเวณที่เป็นป่าชายเลน นาเกลือ นาทุ่ง นาปลา ในเขตบางปูใหม่ และบางส่วนของตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอเมือง

1.2) ชุดดินสมุทรสงคราม เป็นดินลิกเนื้อดินเป็นดินเหนียว มีน้ำทะเลท่วมถึง การระบายน้ำเร็ว อุ้มน้ำได้ดี โดยทั่วไปมีการปรับปรุงเกี่ยวกับการระบายน้ำ เช่น การขุดร่องระบายน้ำ เป็นต้น ดินมีปฏิกริยาเป็นกรดแก่ ถึงเป็นด่างอ่อน ความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง มีปริมาณเกลือในดินสูง มีความเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก ยกเว้นพืชทนน้ำเค็ม เช่น มะพร้าว (โดยยกร่องปลูก) เขตที่พบดินชนิดนี้ ได้แก่ พื้นที่ตำบลท้ายบ้าน และเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

1.3) ชุดดินท่าจีนปะปนกับชุดดินบางปะกง เป็นดินลิก มีการระบายน้ำเร็ว มีความสามารถให้น้ำซึมผ่านได้ปานกลาง ดินชั้นบนลิกไม่เกิน 30 เซนติเมตร มีเนื้อดินเป็นดินเหนียว หรือดินเหนียวปนทรายแข็ง ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) อยู่ระหว่าง 7.5-8.5 ดินมีธาตุอาหารสูงแต่มีคุณภาพทางกายภาพไม่ค่อยดีนัก เนื่องจากเนื้อดินเหนียวจัด พบอยู่ในเขตตำบลคลองด่าน และตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง

1.4) ชุดดินสมุทรปราการ เป็นดินตื้นประมาณ 20 เซนติเมตร เม็ดดินเป็นดินเหนียว หรือดินเหนียวปนทรายแป้ง สีเทาเข้ม-สีน้ำตาลปนเทา หรือสีเทาปนสีมะกอก มีจุดสีน้ำตาล-น้ำตาลแก่ ปฏิกริยาดินเป็นกรดเล็กน้อย ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) ประมาณ 6.1-6.5 ดินชั้นล่างลงไปมีเนื้อดินเป็นดินเหนียว หรือดินเหนียวปนทรายแป้ง ดินชุดนี้มีธาตุอาหารตามธรรมชาติสูง มีคุณสมบัติทางกายภาพค่อนข้างเลว เนื่องจากเป็นดินเหนียวจัด และระบายน้ำเร็ว ดินชุดนี้ปลูกข้าวได้ แต่ไม่เหมาะสมนัก เนื่องจากเป็นดินเค็ม และบางครั้งน้ำทะเลท่วมถึง จะพบดินชุดนี้ในเขตตำบลคลองสวน

2) ทรัพยากรน้ำ

2.1) น้ำอุปโภคบริโภค ปี 2539 จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรในเขตเมือง (เทศบาล, สุขาภิบาล) 625,105 คน และในเขตชนบท 323,128 คน มีความต้องการน้ำกินน้ำใช้ในเขตเมือง และชนบทประมาณ 128,146,525 ลิตร และ 16,156,400 ลิตร ตามลำดับ

2.2) น้ำเพื่อการเกษตร แหล่งน้ำที่ประชาชนชาวจังหวัดสมุทรปราการใช้เพื่อการเกษตร ประกอบด้วย บ่อบาดาลส่วนตัว 188 บ่อ บ่อบาดาลสาธารณะ 446 บ่อ สระ 238 แห่ง ฝ่ายส่วนตัว 2 แห่ง และคลองชลประทานส่งน้ำ 57 แห่ง ซึ่งประชาชนมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเหล่านี้ในฤดูแล้ง 1,178 ครั้ง/เดือน ในพื้นที่ 42,752 ไร่

2.3) ระบบน้ำประปา จังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำประปาใช้ 249 หมู่บ้าน ไม่มีน้ำประปาใช้ 35 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 87.7, 12.3 ของหมู่บ้านทั้งหมดตามลำดับ สำหรับประปาในเขตเมือง (การประปาภายใต้การดำเนินงานของ การประปานครหลวงปีงบประมาณ 2539) ที่ทำการประปาจังหวัดสมุทรปราการ มี 2 แห่ง ให้บริการในพื้นที่ 104.7 ตร.กม. จำนวนผู้ใช้น้ำ 68,507 ราย มีการติดตั้งประปารายใหม่ 6,392 ราย ปริมาณน้ำผลิต 189,700,000 ลบ.ม. ปริมาณน้ำจำหน่าย 117,170,000 ลบ.ม. และปริมาณน้ำสูญเสีย ร้อยละ 61.90

2.4) แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดสมุทรปราการมี แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญคือ แม่น้ำเจ้าพระยา มีแม่น้ำ ห้วย ลำธาร คลอง 475 สาย ซึ่งในจำนวนนี้มีที่ใช้งานได้ในฤดูแล้ง 234 สาย

2.5) แหล่งน้ำชลประทาน แหล่งน้ำชลประทานที่มีอยู่ภายในจังหวัดประกอบด้วย แหล่งน้ำตามโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลาง ที่สร้างเสร็จแล้ว ถึงสิ้นปีงบประมาณ 2539 รวม 1 โครงการ และมีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ 378,300 ไร่ หรือร้อยละ 191.70 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของจังหวัด 197,342 ไร่ ในปี 2536

3) ทรัพยากรป่าไม้

ในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการ คือบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 2 ฝั่ง เป็นป่าชายเลนหย่อมเล็กหย่อมน้อยขึ้นอยู่ทั่วไปตลอดแนวชายฝั่งทั้งสองด้าน แต่ไม่มีพื้นที่ป่าตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 เหลืออยู่เนื่องจากเป็นที่ดินที่มีผู้ถือกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน คงมีพื้นที่ป่าชายเลน ซึ่งอยู่ในความครอบครอง ของส่วนทางราชการ 2 แห่ง คือ

3.1) บริเวณที่พักรับบางปู ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีเนื้อที่ 487 ไร่ เป็นที่ของกระทรวงการคลัง (ราชพัสดุ) อยู่ในความดูแลของกองทัพบก

3.2) บริเวณบ่อมพระจุลจอมเกล้า ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการเนื้อที่ 1,650 ไร่ อยู่ในความดูแลของกองทัพเรือ

3.5.5 สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาคร

3.5.5.1 สภาพทางกายภาพ

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดชายทะเลตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 องศา 25 ลิปดาถึง 13 องศา 39 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศา 0.5 ลิปดา ถึง 100 องศา 25 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) ประมาณ 30 กิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 41 กม. ไม่มีเกาะ ภูเขา และแร่ธาตุ มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางของจังหวัด สภาพพื้นที่ตอนล่างของจังหวัดเป็นดินเหนียว มีความเค็มจัด เหมาะเป็นพื้นที่ทำนาเกลือ และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ส่วนพื้นที่ตอนบนมีสภาพเป็นดินเหนียวมีดินร่วนปน เหมาะต่อการทำเกษตรกรรมปลูกพืชผัก ผลไม้ และไม้ดอก มีพื้นที่ 872.347 ตร.กม. หรือประมาณ 545,217 ไร่

จังหวัดสมุทรสาครมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดนครปฐม
ทิศใต้	ติดต่อกับ ทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ กรุงเทพมหานคร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรี

สำหรับเขตการปกครอง แบ่งออกเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว มี 40 ตำบล 288 หมู่บ้าน 7 เทศบาล 31 องค์การบริหารส่วนตำบล

3.5.5.2 สภาพทางสังคม

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีสภาพสังคมแบบกึ่งชนบทกึ่งเมืองประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีลักษณะครอบครัวใหญ่ ส่วนในชนบทการตั้งบ้านเรือนจะกระจายอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลอง ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน และเชื้อสายรามัญ อัตราการเพิ่มของประชากรค่อนข้างสูง ปัจจุบันประชากรตามทะเบียนราษฎรในจังหวัดสมุทรสาคร (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543) มีจำนวน 428,814 คน เป็นเพศชาย 210,494 คน เพศหญิง 218,320 คน ความหนาแน่นเท่ากับ 491 คน ต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร (รวมประชากรในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสาครและเทศบาลตำบลบางปลา) รองลงมาคือ อำเภอกระทุ่มแบน (รวมประชากรในเขตเทศบาลเมืองกระทุ่มแบนและเทศบาลตำบลอ้อมน้อย) และอำเภอบ้านแพ้ว (รวมประชากรในเขต

เทศบาลตำบลบ้านแพ้ว, หลักห้า และเกษตรพัฒนา) ประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) มีร้อยละ 67.16 ของทั้งหมด

3.5.5.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

จังหวัดสมุทรสาครมีทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปรากฏว่า มูลค่าผลิตภัณฑ์ของจังหวัด เมื่อปี 2542 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม 93,401 ล้านบาท โดยรายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาอุตสาหกรรม ซึ่งมีมูลค่า 58,092 ล้านบาท หรือร้อยละ 62 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาเป็นสาขาเกษตรกรรม มูลค่า 14,355 ล้านบาท หรือร้อยละ 15.36 และการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย มีมูลค่า 8,686 ล้านบาท หรือร้อยละ 9.3 นอกนั้นเป็นสาขาอื่น ๆ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสาครจึงขึ้นอยู่กับภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่

ประชากรของจังหวัดมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีอยู่ในอันดับสูงของประเทศ โดยรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี เท่ากับ 216,207 บาท ซึ่งสูงเป็นอันดับ 4 ของประเทศ การที่ประชากรของจังหวัดมีรายได้เฉลี่ยอยู่ในอันดับสูง เนื่องจากมูลค่าการผลิตภาคอุตสาหกรรมได้ทำรายได้ให้จังหวัดเป็นจำนวนมาก และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้สาขาการผลิตอื่น ๆ ได้แก่ การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย และการค้าส่งและค้าปลีกก็มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งได้ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อคนของจังหวัดอยู่ในอันดับสูงตามไปด้วย

สาขาการผลิตที่สำคัญ มีดังนี้

1) การเกษตรกรรม

พื้นที่การเกษตรมีจำนวน 246,997 ไร่ หรือร้อยละ 45.30 ของพื้นที่จังหวัด มีครัวเรือนเกษตร 16,813 ครัวเรือน ผลผลิตการเกษตรที่สำคัญได้แก่ กัญชงไม้ตัดดอก ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับต่าง ๆ ผลผลิตภาคการเกษตรทำรายได้ให้จังหวัดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่าปีละ 7,000 ล้านบาท พืชเศรษฐกิจของจังหวัด สามารถจำแนกได้ดังนี้

1.1) กัญชงไม้ ปริมาณผลผลิตในปี 2543 ผลิตได้ จำนวน 1,037.5 ล้านช่อ ทำรายได้เป็นมูลค่า 2,075 ล้านบาท มีเนื้อที่เพาะปลูก จำนวน 3,112.5 ไร่

1.2) พืชผัก ปริมาณผลผลิตในปี 2542 ผลิตได้จำนวน 38,186 ตัน ทำรายได้เป็นมูลค่า 386.86 ล้านบาท มีเนื้อที่เพาะปลูก จำนวน 21,020 ไร่

1.3) มะนาว ปริมาณผลผลิตในปี 2543 ผลิตได้จำนวน 33,379 ตัน ทำรายได้เป็นมูลค่า 901 ล้านบาท มีเนื้อที่เพาะปลูก จำนวน 17,557 ไร่

1.4) มะพร้าวอ่อน ปริมาณผลผลิต จำนวน 49,522 ตัน สามารถทำรายได้ เป็นมูลค่า 289 ล้านบาท มีเนื้อที่เพาะปลูก จำนวน 14,993 ไร่

2) การประมง

จังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดที่เป็นแหล่งธุรกิจประมงที่สำคัญของ ประเทศ เนื่องจากมีการประกอบอาชีพทำการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นอาชีพหลัก ปัจจุบันครัวเรือนที่ทำการประมงมีจำนวน 5,882 ครัวเรือน กิจกรรมประมงมีทั้งประมงน้ำจืดและน้ำ เค็ม เรือประมงที่ทำการประมงในน่านน้ำไทย มีจำนวน 1,043 ลำ ส่วนใหญ่เป็นเรืออวนลากแผ่น ตะเฆ่ อวนลากคู่ นอกจากนี้ ยังมีเรือประมงน้ำลึกอีก 148 ลำ สัตว์น้ำทะเลที่จับได้ส่วนใหญ่เป็น ปลาทู ปลาหมึก กุ้ง ปู ปริมาณสัตว์น้ำทะเลที่จับได้และจำหน่ายที่ทำเทียบเรือประมงและสะพาน ปลาสมุทรสาคร ในปี 2543 มีจำนวน 203,857 ตัน คิดเป็นมูลค่า 1,152 ล้านบาท

สำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ปัจจุบันมีเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ชายฝั่ง จำนวน 1,211 ราย พื้นที่เพาะเลี้ยงจำนวน 35,389 ไร่ สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยง ได้แก่ กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย ปลากระพงขาว หอยแครง และหอยแมลงภู่ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ จำนวน 4,313 ตัน คิดเป็นมูลค่า 998 ล้านบาท

ในส่วนของ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด มีเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จำนวน 3,765 ราย พื้นที่การเพาะเลี้ยง มีจำนวน 57,853 ไร่ สัตว์น้ำที่เพาะเลี้ยงที่สำคัญ ได้แก่ ปลาสลิด ปลานิล ปลาตะเพียน ปลาดุก และปลาช่อน ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในปี 2543 จำนวน 6,722 ตัน คิดเป็นมูลค่า 217 ล้านบาท

3) การอุตสาหกรรม

ในปัจจุบันจังหวัดสมุทรสาครมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัด จำนวน 3,116 โรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขต อ.เมืองสมุทรสาคร และ อ.กระทุ่มแบน ประกอบกิจการเกี่ยวกับการทำห้องเย็น ผลิตอาหารทะเลแช่แข็งและอบแห้ง ผลิต อาหารกระป๋อง ปลาป่น อาหารสัตว์ น้ำปลา กะปิ ผลิตภัณฑ์พลาสติก ทอผ้า เครื่องนุ่งห่ม/เครื่อง นอน บันไดยว กบประตู่ - หน้าต่าง หลอมโลหะ เชื่อมโลหะ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ สุรา/ไวน์/เครื่องดื่มบำรุงกำลัง เครื่องปั้นดินเผา และยางรถยนต์ เป็นต้น

3.5.5.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ทรัพยากรดิน

ลักษณะดินในจังหวัดสมุทรสาคร จำแนกได้เป็นสองส่วน คือ ดินที่มี ลักษณะเป็นดินเลน และดินเหนียวปนร่วน

1.1) ดินเลน อยู่ในพื้นที่ที่ติดทะเล เขตอำเภอเมือง เนื้อดินเค็มจัด เป็นดินเหนียวจะเป็นพื้นที่สำหรับทำนาเกลือ เพราะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

1.2) ดินเหนียวปนร่วน อยู่ในพื้นที่เขตอำเภอบ้านแพ้ว อำเภอกระทุ่มแบน พื้นที่บางส่วนตอนบนของอำเภอเมือง เป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ปลูกพืชผัก ผลไม้ และไม้ดอก

2) ทรัพยากรน้ำ

2.1) น้ำอุปโภคบริโภค ปี 2539 จังหวัดสมุทรสาคร มีประชากรในเขตเมือง (เทศบาล, สุขาภิบาล) 149,352 คน และในเขตชนบท 249,720 คน มีความต้องการน้ำกินน้ำใช้ในเขตเมือง และชนบทประมาณ 30,617,160 ลิตร และ 12,486,000 ลิตร ตามลำดับ

2.2) น้ำเพื่อการเกษตร แหล่งน้ำที่ประชาชนชาวจังหวัดสมุทรสาคร ใช้เพื่อการเกษตรประกอบด้วย บ่อบาดาลส่วนตัว 496 บ่อ บ่อบาดาลสาธารณะ 336 บ่อ และบ่อที่มีเครื่องสูบน้ำ 1 แห่ง สระ 75 แห่ง และคลองชลประทานส่งน้ำ 45 แห่ง ซึ่งประชาชน มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเหล่านี้ ในฤดูแล้ง 4,595 ครัวเรือน ในพื้นที่ 115,393 ไร่

2.3) ระบบน้ำประปา จังหวัดสมุทรสาคร มีจำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำประปาใช้ 205 หมู่บ้าน ไม่มีน้ำประปาใช้ 31 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 86.9, 13.1 ของหมู่บ้านทั้งหมดตามลำดับ ประปาในเขตเมือง ปี 2539 จังหวัดสมุทรสาคร มีจำนวนที่ทำการประปา 2 แห่ง ซึ่งจำหน่ายน้ำในเขตเทศบาล 1 เขต จำนวนประชากร 28,800 คน มีผู้ใช้น้ำ 9,207 ราย ปริมาณน้ำผลิต 5,078,487 ลบ.ม. ปริมาณน้ำจำหน่าย 3,152,056 ลบ.ม. และปริมาณน้ำสูญเสียร้อยละ 37.93

2.4) แหล่งน้ำธรรมชาติ จังหวัดสมุทรสาคร มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญคือ แม่น้ำท่าจีน มีแม่น้ำ ห้วย ลำธาร คลอง 484 สาย ซึ่งในจำนวนนี้มีที่ใช้งานได้ในฤดูแล้ง 483 สาย และอื่น ๆ 43 แห่ง ที่มีสภาพใช้งานได้ในฤดูแล้ง 43 แห่ง

2.5) แหล่งน้ำชลประทานแหล่งน้ำชลประทานที่มีอยู่ภายในจังหวัดประกอบด้วย แหล่งน้ำตามโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลาง และมีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ 235,600 ไร่ หรือร้อยละ 106.26 ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ของจังหวัด 221,710 ไร่ ในปี 2536

2.6) สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า จนถึงสิ้นปีงบประมาณ 2539 กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน ได้ดำเนินการจัดตั้งสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า ในจังหวัดสมุทรสาครจำนวน 1 สถานี พื้นที่โครงการ 1,500 ไร่ เพื่อประโยชน์ในด้านเกษตรกรรม และขจัดปัญหาความแห้งแล้งของพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน

3) ทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่าชายเลน พันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่ขึ้นอยู่โดยทั่วไป ได้แก่ ต้นแสมทะเล แสมขาว ลำพู จากตะบูนขาว โกงกาง ชะคราม โททะเล ปัจจุบันได้มีการกำหนดแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 2 ป่า คือ

1) ป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันออก อยู่ในท้องที่ตำบลบางหญ้าแพรก ตำบลโคกขาม ตำบลพันท้ายนรสิงห์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีแนวเขตตั้งแต่ปากอ่าวมหาชัยฝั่งซ้าย ตำบลบางหญ้าแพรก ถึงคลองเสารังตำบลพันท้ายนรสิงห์ เขตติดต่อเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ 7,343 ไร่

2) ป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตก อยู่ในท้องที่ตำบลนาโคก ตำบลกาหลง ตำบลบางโทรัด ตำบลบ้านบ่อ ตำบลบางกระเจ้า และตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร มีแนวเขตตั้งแต่เขตติดต่อจังหวัดสมุทรสงคราม ถึงปากอ่าวมหาชัยฝั่งขวา ตำบลบางหญ้าแพรก มีเนื้อที่ 8,865 ไร่

ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่กลายเป็นทะเล เนื่องจากคลื่นลมและกระแสน้ำที่พัดเข้าหาฝั่งอย่างรุนแรงเป็นเวลานาน ๆ จะมีสภาพป่าเหลืออยู่บ้างเพียงจำนวนน้อย จังหวัดจึงจัดให้มีโครงการอนุรักษ์ป่าชายเลน ได้แก่ โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติป่าอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตก ท้องที่ตำบลบางหญ้าแพรก จำนวน 226 ไร่ นอกจากนี้ได้จัดทำโครงการฟื้นฟูและส่งเสริมป่าชายเลนอ่าวมหาชัยฝั่งตะวันตกจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อเป็นศูนย์ศึกษารวมชาติป่าชายเลนที่สมบูรณ์แบบ เนื้อที่ 3,872 ไร่

3.5.6 สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงคราม

3.5.6.1 สภาพทางกายภาพ

จังหวัดสมุทรสงครามอยู่ห่างจากกรุงเทพ 65 กิโลเมตร ตามถนนพระราม 2 และมีพื้นที่ทั้งหมด 416.707 ตารางกิโลเมตร หรือ 260,442 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของพื้นที่ทั้งประเทศ (513,118.03 ตารางกิโลเมตร) จังหวัดสมุทรสงครามแบ่งเขตการปกครองเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที สภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มริมทะเลโดยตลอด มีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 23 กิโลเมตร สภาพดิน เป็นดินเหนียวปนทราย ไม่มีภูเขาหรือเกาะ เดิมเคยมีป่าโกงกาง ไม้แสมตามชายฝั่งทะเล และมีป่าจากตามปากแม่น้ำ แต่ปัจจุบันได้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเกือบทั้งหมด ต่อมาการเลี้ยงกุ้งได้เกิดการขาดทุน ทำให้ปล่อยบ่อกุ้งร้างจำนวนมาก แม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่าน คือ แม่น้ำแม่กลอง ไหลผ่านบริเวณท้องที่อำเภอบางคนที อำเภออัมพวา ไปออกทะเลอ่าวไทยที่บริเวณปากแม่น้ำแม่กลองในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม นอกจากนี้ มีลำคลองใหญ่น้อยแยกจากแม่น้ำ

แม่งลองกว่า 300 คลอง กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่จากสภาพภูมิประเทศ เช่นนี้ทำให้เกิดความสะดก
ในด้านการคมนาคมทางน้ำและการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม

จังหวัดสมุทรสงครามมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสาคร

ทิศใต้ ติดทะเลอ่าวไทย และจังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาคร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดราชบุรี

3.5.6.2 สภาพทางสังคม

จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วยผู้มีเชื้อชาติไทยเป็นส่วนใหญ่ รองลงมา
เป็นชาวจีนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ การตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่กระจุกกระจายและรวมกลุ่ม
บริเวณแม่น้ำแม่กลองและ มีอาชีพส่วนใหญ่ด้านเกษตรกรรม โดยมีอาชีพประจำที่ต้องปฏิบัติ
ตลอดเวลา ได้แก่การประมง การทำน้ำตาลมะพร้าว ทำให้มีสภาพสังคมที่มีลักษณะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง
มากนัก โดยจำนวนประชากร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 รวม 204,995 คน และมีความหนา
แน่นของประชากรทั้งจังหวัดสมุทรสงคราม 492 คน/ตารางกิโลเมตร

3.5.6.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมง ส่วนอุตสาหกรรม
กรรมนั้นส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรม ขนาดเล็กโดยอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิต
น้ำปลาอุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการ
เกษตร และมีโรงงานรวมทั้งสิ้น 270 โรง พุนจดทะเบียนรวม 4,480,293 บาท จำนวนการจ้างงาน
6,947 คน

ลักษณะการเกษตรกรรมโดยทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ การทำ
สวนมะพร้าว ส้มโอ ลิ้นจี่ กัลฉ่าย พืชผักต่าง ๆ และมีการทำนาข้าวเล็กน้อย ลักษณะสวนมีลักษณะ
เป็นสวนผสมเป็นส่วนใหญ่ เช่น ปลูกมะพร้าวและกัลฉ่าย

จังหวัดสมุทรสงครามมีการเลี้ยงสัตว์ไม่มากนัก เนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่เอื้อ
อำนวย มีแม่น้ำแม่กลองมากมายพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นร่องสวน ลักษณะการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นการ
เสริมรายได้จากอาชีพหลักด้านการกรกสิกรรมและการประมง ชนิดสัตว์ที่เลี้ยงได้แก่ โค สุกร เป็ด ไก่
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ที่สำคัญคือการเลี้ยงปลาสด มีเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยง
จำนวน 354 ราย มีพื้นที่การเลี้ยงจำนวน 7,834 ไร่ โดยผู้เลี้ยงทั้งหมดจำนวน 90% อยู่ในเขต
ตำบลแพรงหนามแดง อำเภออัมพวา ในปี 2543 ได้รับผลผลิตประมาณ 1,410 ตัน มูลค่า

ประมาณ 49,000,000 บาท โดยผลผลิตร้อยละ 80 ขายในลักษณะพลาสติก และที่เหลือขายเป็นพลาสติกเค็มตากแห้ง ส่วนการเลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่นมีจำนวนน้อยและนิยมไว้บริโภคในครัวเรือน เป็นลักษณะการเลี้ยงในร่องสวนในเขตอำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที การทำการประมงน้ำจืด การจับสัตว์น้ำที่สำคัญคือการตกกุ้งก้ามกรามในแม่น้ำแม่กลอง และตามลำคลองสาขาต่าง ๆ ซึ่งในอดีตกุ้งก้ามกรามมีปริมาณชุกชุม และเป็นสัตว์น้ำที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสมุทรสงคราม แต่ในปัจจุบันได้มีการใช้ยาเบื่อกันมากขึ้น ประกอบกับแหล่งน้ำมีสภาพเสื่อมโทรมลง ทำให้ปริมาณกุ้งก้ามกรามลดน้อยลง โดยในปัจจุบันมีผู้ประกอบการอาชีพตกกุ้งก้ามกราม จำนวน 300 ราย ผลผลิตที่ได้ประมาณปีละ 35,000 กิโลกรัม มูลค่าประมาณ 7,000,000 บาท

สำหรับการประมงน้ำกร่อย หรือการประมงเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ในปัจจุบันการเลี้ยงกุ้งกุลาดำยังมีผู้เลี้ยงอยู่ จำนวน 179 ราย พื้นที่ 5,837 ไร่ โดยเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตอำเภอเมือง ในบริเวณที่ห่างจากชายฝั่งโดยการนำน้ำทะเลเข้ามาเติมและเลี้ยงแบบระบบปิด ซึ่งจากปัญหาการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในบริเวณชายฝั่งทำให้เกษตรกรหันมาเลี้ยงแบบธรรมชาติมากขึ้น โดยการดันน้ำทะเลที่มีเชื้อกุ้งจากธรรมชาติเข้ามาและปล่อยกุ้งกุลาดำและกุ้งแชบ๊วย และบางรายปล่อยปูทะเลเสริม ทำให้รายได้ค่อนข้างดี โดยในปัจจุบันมีเกษตรกรผู้เลี้ยง จำนวน 618 ราย มีพื้นที่การเลี้ยง จำนวน 33,212 ไร่ ในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรสงครามและอำเภออัมพวา นอกจากนี้มีการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง เนื่องจากปลากะพงเป็นปลาที่ตลาดมีความต้องการและมีราคาแพง โดยทั้งหมดเลี้ยงในกระชังในแม่น้ำแม่กลองในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม ซึ่งมีผู้เลี้ยงจำนวน 106 ราย จำนวน 724 กระชัง ผลผลิตที่ได้ประมาณ 387,000 ตัน นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงปลาทับทิมในกระชังในเขตอำเภอบางคนที จำนวน 100 กระชัง สำหรับการเลี้ยงหอยแมลงภู่และหอยแครง ซึ่งจะเลี้ยงในทะเลบริเวณชายฝั่งอ่าวแม่กลองในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม มีเกษตรกรผู้เลี้ยง จำนวน 643 ราย พื้นที่การเลี้ยง จำนวน 5,719 ไร่

จังหวัดสมุทรสงครามนับว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญด้านการประมงทะเล โดยมีเรือประมงที่ได้จดทะเบียนในจังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งสิ้น 972 ลำ โดยมีเรือประมงที่ใช้เครื่องมืออวนลากมากที่สุด จำนวน 928 ลำ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ของจังหวัดอยู่ในอันดับต้น ๆ ของประเทศ โดยในปี 2542 มีปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ทั้งหมดประมาณ 3,068,000 กิโลกรัม มูลค่าประมาณ 45,000,000 บาท ทำให้ธุรกิจต่อเนื่องด้านการประมงเช่น โรงน้ำแข็ง โรงน้ำปลา คานเรือ มีการจ้างแรงงานสูงขึ้นไปด้วย

สำหรับการอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรสงคราม มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 272 โรงงาน อุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ อาหาร ทะเลแช่แข็งแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร และอุตสาหกรรมบริการ ปี 2543 มีผู้ประกอบการได้ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน จำนวน 9 ราย มีเงินลงทุนรวม 120,875,000 บาท จ้างแรงงาน 623 คน เป็นอุตสาหกรรมประเภทแปรรูปอาหาร

ทะเล แปรรูปผลิตผลจากการเกษตรและอุตสาหกรรมบริการ ขณะเดียวกันก็มีผู้ประกอบการโรงงานขอเลิกกิจการโรงงาน จำนวน 9 ราย ซึ่งมีสาเหตุมาจากเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น และประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ที่เลิกกิจการเป็นอุตสาหกรรมบริการ เช่น ซ่อมรถยนต์ และอุปกรณ์เครื่องยนต์ เป็นต้น

3.5.6.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ทรัพยากรน้ำ

จังหวัดสมุทรสงครามมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 23 กิโลเมตรและมีแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งแหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดิน โดยมีแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น้ำแม่กลอง ซึ่งมีความยาวช่วงที่ไหลผ่านจังหวัด เป็นระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร และมีลำคลองต่าง ๆ 338 คลอง ลำประโดง 1,947 ลำประโดง และประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำทำการเกษตรและอุปโภคบริโภค

2) ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า

ปัจจุบันจังหวัดสมุทรสงครามไม่มีพื้นที่สงวนแห่งชาติ ซึ่งได้ถูกเพิกถอนตั้งแต่ปี 2501 สภาพพื้นที่ที่มีเป็น พันธุ์ไม้ป่าชายเลน ก็ยังคงอยู่อย่างหนาแน่นตามสภาพพื้นที่ป่าไม้เดิม แต่ถือครองกรรมสิทธิ์โดยราษฎรในท้องที่ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2527 - 2532 มีการขยายพื้นที่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำอย่างกว้างขวางทำให้ป่าชายเลนถูกทำลายเป็น อย่างมาก แต่ในปัจจุบันก็ได้มีการปลูกและฟื้นฟูป่าชายเลนบนพื้นที่นอกชายฝั่งทะเลท้องที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม และมีการปลูกไม้เศรษฐกิจท้องที่ ตำบลยี่สาร อำเภออัมพวา จากการแปลตีความภาพถ่ายเทียม Landsat - 5 (TM) Geocoded มาตราส่วน 1: 50,000 ปี 2536 มีเนื้อที่ป่าชายเลน 5,775.00 ไร่ และปี พ.ศ.2539 มีพื้นที่ ป่าชายเลน จำนวน 7,156.25 ไร่ ซึ่งมีการเพิ่มขึ้น 1,381.25 ไร่ ป่าชายเลนที่เกิดบนดินเลนงอกใหม่นั้น จะประกอบด้วย พรรณไม้ 2 ชนิด คือ แสมขาว และลำพู ส่วนป่าเศรษฐกิจจะพบว่าปลูกไม้โกงกางใบเล็กเป็นส่วนใหญ่

ส่วนทรัพยากรสัตว์ป่าที่พบในบริเวณป่าชายเลน มีทั้งพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ ลิงแสม นาก ค้างคาว เป็นต้น สัตว์เลื้อยคลาน และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ได้แก่ กิ้งก่า เต่า เป็นต้น สัตว์น้ำ ได้แก่ หอย ปู ปลา ชนิดต่าง ๆ สัตว์จำพวก แมลง ได้แก่ หิ่งห้อย ผีเสื้อกลางคืน เป็นต้น สัตว์จำพวกนก ได้แก่ นกยาง เหยี่ยว นกกาน้ำ เป็นต้น เนื้อที่ป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 2.75 ของพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามทั้งหมด ส่วนอัตราการเพิ่มของพื้นที่ป่าชายเลนจาก พ.ศ.2536 ถึง พ.ศ.2539 ในช่วง 3 ปี เพิ่มขึ้น 1,381.25 ไร่ และไม่มีสถิติการจับกุมคดีบุกรุกป่า เนื่องจากจังหวัดสมุทรสงคราม ไม่มีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ไม่มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานแห่งชาติ แต่มี

สถิติการจับกุมตามพระราชบัญญัติ สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ดังนี้.- ปี 2540 จำนวน 1 คดี ปี 2541 จำนวน 1 คดี ปี 2542 จำนวน 1 คดี ปี 2543 จำนวน 1 คดี

3) ทรัพยากรชายฝั่งทะเล

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีแนวฝั่งทะเลติดอ่าวไทย ระยะทาง 23.3 กิโลเมตร มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย ทรัพยากรชายฝั่ง เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ซึ่งชาวจังหวัดสมุทรสงครามประกอบอาชีพทำการประมงเป็นอาชีพหลัก นอกจากการทำเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีป่าชายเลน จำนวน 83,900 ไร่ ก่อนปี 2500 หลังจากนั้นป่าชายเลน ถูกทำลายเพื่อทำนา กุ้งกุลาดำ ยังคงเหลือป่าเดิมอยู่ประมาณ 900 ไร่ และจังหวัดได้ทำโครงการปลูกป่าชายเลนขึ้นใหม่ ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา ปัจจุบันมีป่าชายเลนประมาณ 3,000 ไร่เศษ ซึ่งทำให้เป็นแหล่งอาศัยของ ลิง และนกต่าง ๆ มากมาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย